

A 54 TANBERG KIRKE, NORDERHOV

Befaring 21. april 1983 av studentene Harald Jacobsen og Dagfinn Skre og arkitekt Håkon Christie.

Hensikten med befaringen var å undersøke om det finnes jordfaste spor eller rester av kirken eller kirkegården, som ifølge skriftlige kilder har stått på Tanberg i middelalderen. Gårdens nåværende eier Carl August Mohn la frem kart og dokumenter fra utskiftningen ca. 1870 og gjorde rede for tradisjonen på gården når det gjelder kirken og dens beliggenhet.

Arkrologen Ingvald Undset besøkte Tanberg 1885, og i beretninger har han summert opp den da kjente tradisjon om kirken og kirkegården. I Magnus Olsens gjengivelse av beretningen fra 1885 heter det "Mellem chefsgården (Nedre Tanberg) og øvre Thanberg, der ligger i en afstand fra hindanden af omtr. 500 alen (litt over 300 m), er det en mark, der egentlig hørte til øvre Thanberg, men som nu ved mageskifte er bleven lagt under chefsgården; på hosstående rids er den betegnet ved streger. Midt på denne mark, på dens høieste punkt med affald i stregernes retning, er der endnu noget ned i jorden levninger af grundmure; jordsmonnet indeholder her stumper af tegl og kalk, - vidnesbyrd om at her har stået en gammel bygning, vistnok det i N. Fornl. p. 143 omtalte kapel. På denne mark rundt om tomten af nævnte gamle bygning er de l.e. omtalte runestene fundne.. På denne mark støder man endnu stadig på gamle begravelser. Disse står ikke synderlig dybt; almindelig dannes de af på kant reiste heller omgivende skjeletter, som alltid findes uden medgivne oldsager....."

Tar man utgangspunkt i Undsets opplysning om at kirketuften befinner seg på et jordstykke som er avstått fra øvre Tanberg til chefsgården ved et makeskifte og regner at det her siktes til utskiftningen i 1870-årene, peker gårdens nåværende eier på at det kan passe med det jordstykket som ligger nærmest chefsgårdens tun nordøst for dette og på nordsiden av gårdsveien fra chefsgården til øvre Tanberg. Dette jordstykket har svakt fall mot sydvest. Det er nå pløyet, men viser ingen av

de karakteristika som Undset nevner.

. Den skissen som Undset tegnet har et prikket rektangel som angir kirketomten og vest for den markering av graver. Dette området er tegnet inn et stykke øst for chefsgårdens tun og syd for tunet på øvre Tanberg. Følger man skissen, skulle altså kirketuften søkes på sydsiden av gårdsveien og noe østenfor det omtalte jordstykket. Det store jordet syd for gårdsveien har fall mot syd, men øverste del av jordet nærmest gårdsveien flater seg ut til et platå med brink ca. 40 m syd for veien. Platået kan passe med Undsets beskrivelse av kirketuften, som lå på jordstykkets høyeste punkt. Vi konsentrerte våre undersøkelser om dette parti.

Jordet syd for gårdsveien er pløyet. Det er ingen steder synlige kalkrester i jorden, og eierne vet heller ikke at det er observert kalk her i hans tid. Fundamentrester eller annet som kan settes i forbindelse med byggverk er heller ikke observert. I 1964 kom han borti en del store rullesten da han pløyet i dette området. I den anledning var jeg på befaring, og den konklusjon jeg kunne trekke av de observasjoner jeg den gang gjorde var at stenene kunne være deler av en ringkjede som har tilhørt en gravhaug. Det ble den gang observert brannflak flere steder på sandbakken under pløyejorden. Det partiet som den gang ble undersøkt og hvor det antagelig har ligget en gravhaug befinner seg på vestre ende av det omtalte platå. Nord for den antatte gravhaug mellom den og gårdsveien er det flere steder pløyet opp trekull og sort, trekullholdig jord, så det er tydelig at ploegen har skrapet ned i brannflak. Det ligger også noe skjørbrent sten i jorden her. Eieren opplyser at det sto smie eller badstu ved gårdsveien her, og det er jo mulig at noe av de brannspor vi ser i jorden her kan være utplanert etter rivingen av disse husene.

Vi har gravet en ca. 9 m lang og ca. 75 cm bred søkegrøft nord-syd over plataået ca. 15 m øst for den antatte gravhaug og ca. 22 m syd for gårdsveien. Ved å fjerne pløyejorden, som er ca. 25 cm dyp, kommer vi ned på lys, grå sand som vi avrenser. Det tegner seg to sirkulære pletter med mørk og ildskjørnet sten like ved siden av hverandre. Plettene er ca. 30 cm i diameter og ca. 15 cm dype og kan antagelig oppfattes som bunnsøner i to kokegroper. Det er tydelig at pløyingen skraper ned i sanden og at det foregår en årlig avskraping av dens øverste sone og av de eventuelle kulturspor som befinner seg her. Ved et par prøvestikk i sanden viser det seg at den inneholder urenheter som framtrer som mørkere skygger og diffuse pletter, men ca. 15 cm fra overflaten blir den renere blågrå.

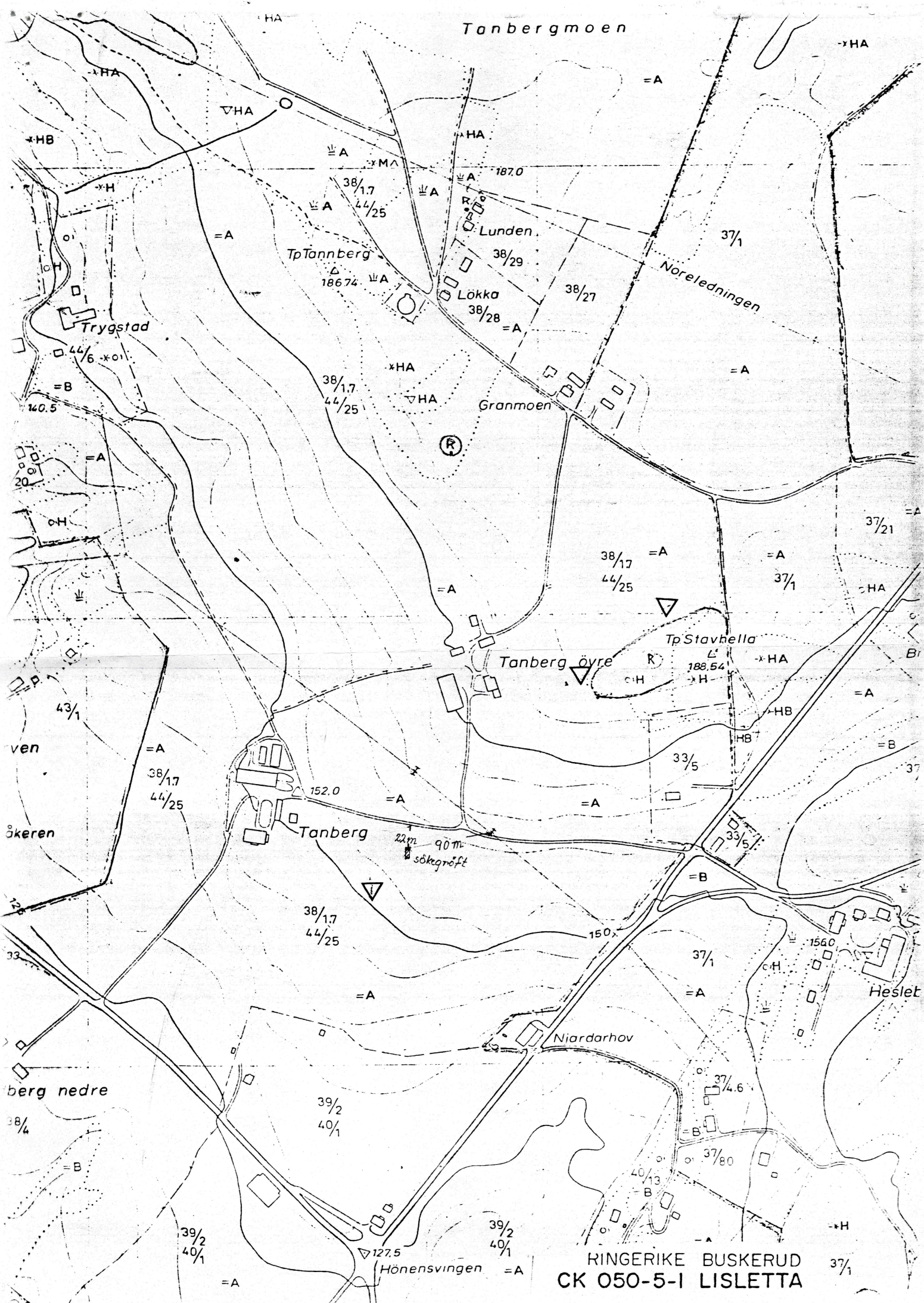
Søkegrøften ga ikke svar på spørsmålet om hvor kirkebygg og kirkegård har ligget. Vi kan ikke se bort fra at kirketuften kan ha vært i det området hvor søkegrøften er lagt. Som nevnt medfører pløyingen over jordstykkets høyestliggende partier en avskraping av øverste sone under pløyejorden. I årenes løp kan dette ha ført til at både grunnmuren og graver er blitt fjernet. Undset opplyser at gravene lå grundt på hans tid, og hans hjemmelsmann lar oss ane at det var blitt funnet og fjernet mange graver tidligere. Det samme må man slutte ut fra L.D. Klüwers opplysninger fra 1820-årene og Ivar Wiels meddelelser fra 1743. Det kan se ut til at den avskraping av jorden som kultiveringens medførte var nådd ned til kistenivå allerede for flere århundre siden, og at det siste århundres kultiveringsmåter har fjernet de siste spor og rester av kirken på Tanberg. Man skal imidlertid ikke se bort fra at det fremdeles kan være spor tilbake på jordene mellom øvre Tanberg og chefsgården, og det er grunn til å ha området under observasjon.

Oslo, 26. april 1983

Håkon Christie

Håkon Christie

Tanbergmoen

RINGERIKE BUSKERUD
CK 050-5-1 LISLETTA